

השיחה השבועית

מפי הרב אפרים כחלון שליט"א

וארא

הרב אפרים כחלון שליט"א
RabbiEfraim@BeEzratHaShem.org

פְּרִשְׁת וְאַרְא חוֹבֵת הַכֶּרֶת הַטּוֹב

עֲשֹׂר הַמִּכּוֹת

בַּפְּרִשָּׁה זוֹ מֵתְחִיל סֵדֶר מִכּוֹת מִצְרִים (שְׁמוֹת פֶּרֶק ז' פְּסוּק כ' וְהַלָּאָה). מֹשֶׁה רִבְּנוֹ מַגִּיעַ וְנוֹתֵן לְפָרְעָה מִכּוֹת בְּשָׁלִיחוֹת ה', וְכַמוֹכָן כָּל־יְיָדָעִים אֶת סֵדֶר הַמִּכּוֹת: דָּם, צִפְרִידֵּעַ, כְּנִים, עֶרֶב, דְּבָר, שְׁחִין, בָּרָד, אֲרָבָה, חֲשֹׁךְ, בְּכוֹרוֹת. מִכָּל מִכָּה אֶפְשָׁר לְלַמֵּד לְקַח וְשַׁעֲוֹר עֲצוּם.

מִכּוֹת רַצ"ךְ

אֲבָל אִם נָשִׁים לֵב, נִרְאֶה שְׁמִכּוֹת דָּם צִפְרִידֵּעַ וְכְנִים לֹא נַעֲשׂוּ עַל יְדֵי מֹשֶׁה. אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֲמַר אֶל אֶהֱרֹן קַח מִטָּה וּנְטֵה יָדָךְ עַל מִימֵי מִצְרִים עַל נִהְרָתָם עַל יֵאֲרִיָּהֶם וְעַל אֲגָמִיָּהֶם וְעַל כָּל מִקְוֵה מִימֵיהֶם וַיְהִי דָם, וְהָיָה דָם בְּכָל אֲרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֶצִים וּבְאֲבָנִים" (שְׁמוֹת ז', יט), ה' אוֹמֵר לְמֹשֶׁה רִבְּנוֹ: "אֲתָה אַל תַּעֲשֶׂה כָּל־זֶה, תִּגִּיד לְאֶהֱרֹן שְׂעֵעֲשֶׂה", לָמָּה? מֹשֶׁה לֹא הָיָה נֹכַח חֲלִילָה, הוּא יוֹדֵעַ לַעֲבֹד, זוֹ גַם לֹא עֲבוּדָה קִשָּׁה, בְּסוֹף הַכָּל לְהָרִים אֶת הַמִּטָּה וּלְהַטּוֹת אוֹתוֹ. לָמָּה צָרִיךְ לְשַׁלַּח אֶת אֶהֱרֹן? אוֹמֵר רַש"י בְּשֵׁם הַמְּדַרְשׁ רַבָּה (פְּרִשְׁת וְאַרְא פְּרִשָּׁה ט' אוֹת י'), לְפִי שֶׁהֵגֵן הַיָּאוֹר עַל מֹשֶׁה כְּשֶׁנִּשְׁלַח לְתוֹכוֹ, לְפִיכָּה לֹא לָקָה עַל יָדוֹ לֹא בָּדָם וְלֹא בַּצִּפְרִידֵּעַ וּלְקָה עַל יְדֵי אֶהֱרֹן.

יֵשׁ בְּדַבְּרֵי הַמְּדַרְשׁ דְּבָרִים תְּמוּהִים. אֲנַחְנוּ מְבִינִים שְׁצָרִיךְ

חובת הכרת הטוב

להכיר טובה אם מִיִּשְׁהוּ עוֹשֶׂה לָךְ טוֹבָה, וְלֹא אִם מִיִּשְׁהוּ לֹא הֵרַע לָךְ. אֲתָה עוֹבֵר לִיד מִיִּשְׁהוּ בְּרָחוּב וְהוּא לֹא נָתַן לָךְ סְטִירָה, אֲתָה צָרִיךְ לְהַכִּיר לוֹ טוֹבָה? לָמָּה שְׂמִיתָ סְטִירָה בְּכָלֵל?? אֲבָל כָּאן אוֹמְרֵת הַתּוֹרָה שְׂצָרִיךְ מִשֶּׁה לְהַכִּיר טוֹבָה לִיאֹר שְׁלֹא הִטְבִּיעַ אוֹתוֹ.

גַּם הִהָצֵלָה שֶׁל מִשֶּׁה רַבְּנוּ שְׁלֹא טָבַע בִּיאֹר, נִרְאֶה כְּגַם טָבַע כִּיּוֹן שְׁאִמּוֹ יוֹכְבֵּד שְׁמָה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ תִּבְיָה בְּקִנְיֵי הַסּוּף (שְׁמוֹת ב, ג), וְעַל פִּי הַטָּבַע הַתִּבְיָה שְׁטָה וְצָפָה, וְלֹא טוֹבַעַת. זֶה לֹא אוֹקִינוֹס, אֵין שָׁם גְּלִים גְּבוּהִים. וְאִם כֵּן, עַל מָה צָרִיךְ לְהַכִּיר טוֹבָה לִיאֹר? הִיאֹר לֹא עָשָׂה שׁוּם מַעֲשֶׂה מִיְחָד?

“וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל”

מִמְשִׁיכָה הַפְּרָשָׁה: “וַיֹּאמֶר ה’ אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל אֶהֱרֹן נָטָה אֶת מִטָּה וְהָיָה אֶת עֶפְרַיִם הָאֶרֶץ” (שְׁמוֹת ח, יב), וְגַם שָׁם אוֹמֵר הַמְּדַרְשׁ (פֶּרֶשֶׁת וָאֵרָא פֶּרֶשֶׁה י אוֹת ז), לֹא הָיָה הָעֶפְרַיִם כְּדָאִי לְלִקּוֹת עַל יְדֵי מֹשֶׁה לְפִי שֶׁהָיָה עָלָיו כְּשֶׁהִרְגָה אֶת הַמִּצְרִי, וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל, וְלָקָה עַל יְדֵי אֶהֱרֹן.

עוֹד פָּעַם מִשֶּׁה צָרִיךְ לְהַכִּיר טוֹבָה.

עַל מָה? הֲלֹא אֵיךְ הָעֶפְרַיִם כָּסָה אֶת הַמִּצְרִי? “וַיִּטְמְנֵהוּ בַּחֹל” - מִשֶּׁה כָּסָה אֶת הַמִּצְרִי בְּעֶפְרַיִם שֶׁהָיָה מוֹכֵן שָׁם לְבָנִין (חֻזְקוֹנֵי שְׁמוֹת פֶּרֶק ב פֶּסֶק יב), וְאִם כֵּן הוּא עָשָׂה אֶת הַפְּעֻלָּה, וְלֹא שֶׁהָעֶפְרַיִם קָם וְעָשָׂה מַעֲשֶׂה. וְשׁוּב עַל מָה צָרִיךְ הַכָּרַת הַטּוֹב עַל דְּבָר שֶׁהוּא סִטְנִדְרִט וְטָבַעִי?

הָאָדָם כָּל הַחַיִּים הוֹלֵךְ וְהוֹלֵךְ עַל פְּנֵי הָאָדָמָה, יוֹרֵק עַל הָאָדָמָה וְדוֹרֵךְ עָלֶיהָ, הָאָדָמָה אוֹמְרֵת לוֹ: “חֲפָה חֲפָה, נִגִּיעַ יוֹם שְׁאֲנִי

פְּרִשֶׁת וְאַרְא

אֲדַרְךָ עָלֶיךָ, יִגִּיעַ הַיּוֹם שֶׁאַתָּה תִּהְיֶה מִתַּחַת הָאֲדָמָה, הַתַּפְקִיד
שֶׁל הָאֲדָמָה זֶה לְקַבֵּר.

הַטְּמִנַּת הָעֵרְלָה בְּעֶפֶר

דָּרַךְ אֲגָב, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶה טַעַם נוסף שֶׁל מַה שֶׁמִּזְכֵּר בְּשִׁלְחַן עֲרוּךְ
(יורה דעה סימן רסט סעיף ה), שֶׁלְאַחַר הַבְּרִית צָרִיךְ לְקַבֵּר אֶת הָעֵרְלָה
בָּאֲדָמָה. בְּתוֹרַת הַסּוּד יֵשׁ בְּזֶה סוּדוֹת גְּדוּלִים (עֵיין בּוֹהֵר פֶּרֶשׁת
לך לך דף צה ע"א, ובתיקוני הזוהר תיקון לו דף עח ע"ב), אֲךָ כָּאֵן נֹאמַר
טַעַם פְּשׁוּט: כְּדֵי לְתַת עֲרֵבוֹן לָאֲדָמָה, אֶל תִּדְאָגִי, אֲנִי חוֹזְרִים
אֵלֶיךָ, אֲנַחְנוּ שָׁמַיִם פֹּה עֹכְשׁוֹ חֶלֶק קָטָן אַבֵּל תִּכָּף יָבוֹא הַהִמָּשֵׁף,
שְׂבָעִים, שְׁמוֹנִים, מֵאָה שָׁנָה, אֶל תִּדְאָגִי עוֹד נִגִּיעַ, כְּמוֹ הַפְּתָקִים
הָאֵלֶּה - 'תִּכָּף אָשׁוּב'. הָאֲדָמָה לֹא צָרִיכָה אֶת זֶה, אֲלֹא אֲנַחְנוּ
צָרִיכִים אֶת זֶה כְּדֵי לְהִזְכִּיר לָנוּ מַה יִּהְיֶה סוּפְנוּ (עֵיין אֲבוֹת פֶּרֶק ג'
מִשְׁנָה א). אַתָּה חוֹשֵׁב שֶׁאַתָּה פֹּה לְנִצָּחַן, קוֹנֶה נְכָסִים וּבָתִּים, אֲדוֹנִי,
יֵשׁ לָךְ פֶּתֶק בָּאֲדָמָה שֶׁכָּתוּב עָלָיו: 'תִּכָּף אָשׁוּב'.

הַכֶּרֶת הַטּוֹב לְדוּמָם

נִחַשְׁב־לְרָגַע, אִם מִשָּׁה רַבְּנוּ לֹא הָיָה מִחֲזִיר טוֹבָה לְנִילוּס וְלַעֲפֹר,
מָה הָיָה קוֹרָה? הַנִּילוּס הָיָה נִעְלָב? הָעֶפֶר הָיָה נִפְגָּע? מִתְלַוֵּן
לְמִישָׁהוּ? לֹא הָיָה קוֹרָה כָּלוּם, כִּי הֵם דְּבָרִים דּוּמָמִים. מָה הָרַעֲיוֹן
לְהַכִּיר טוֹבָה לְדַבֵּר דּוּמָם?

גְּדִלַת הַר"י מִיגַא"ש

נְרוּץ בְּזִמָּן כְּאַלְפִים חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה בְּעֶרְךָ מִזְמָן יְצִיאַת מִצְרַיִם,

חובת הכרת הטוב

ונגיע לתקופת הראשונים. מעמד הר סיני היה לפני כשלושת אלפים ושלש מאות שנה, ותקופת הראשונים התחילה לפני בערך כ - 900 שנה. אנחנו מגיעים לאחד מגדולי הראשונים, רבי יצחק אלפסי, הרי"ף, היה רב גדול וראש ישיבה, והוא מנה אחריו את ה"ר"י מיגאש (מאירי בהקדמה לאבות, ועיין בשו"ת התשב"ץ חלק א סימן עב), רבי יוסף הלוי אבן מיגאש, בן עשרים ושבע. הוא אמר לו: "אתה תהיה ראש ישיבה", על אף שהבן של הרי"ף היה תלמיד חכם גדול, רבי יעקב אלפסי, הוא אמר לבנו: עדין לא הגעת לדרגת ה"ר"י מיגאש (עיין במבוא לשו"ת ה"ר"י מיגאש הוצאת מכון ירושלים עמוד 8). הרמב"ם (הקדמה לפירוש המשניות), כותב על ה"ר"י מיגאש: לב האיש ההוא מבצעת בתלמוד כמהו לא היה ולא יהיה. ואמר הרמב"ם: האדם הזה מפחיד ומבהיל בעיונו בתלמוד.

בית המרחץ של הרי"ף

ובשו"ת ה"ר"י מיגאש (סימן רב), כותב על הנושא הזה של הכרת הטוב. ומתחיל בגמרא (בבא קמא דף עב ע"ב, ועיין במדרש תנחומא בובר פרשת מטות סימן ה): בור ששתיית ממנו מים אל תזרק בו אבן. מה הפרוש? אומר ה"ר"י מיגאש: הגמרא הזאת היא משל ודגמא, למי שנהנה ונעשה לו תועלת מאיזה איש או מאיזה דבר בעולם, אין ראוי לו לעשות שום מעשה שיבוא לו נזק ממנו. נהנית ממשהו? קבלת תועלת? אל תחזיר רעה.

ומספר שם על רבו הרי"ף, שארע לו מענין זה עם איש אחד ולא רצה לדון אותו כלל, כדי שלא יבוא לדון אותו כמה שיבוא לו הזק ממנו, ונמנע מניצה גדולה - הוא מספר שלרבו הרי"ף היה דין ודברים ששייך לענין הכרת הטוב והוא נמנע מלדון בו.

מה היה המקרה? שהוא ז"ל חלה ונכנס אצל אדם אחד במרחץ

פְּרִשֶׁת וָאָרָא

- הָרִי"ף הָיָה חוֹלָה וְהָיָה צָרִיד לְהַפְנִס לְבֵית הַמֶּרְחָץ כְּדִי לְהַזִּיעַ כְּמוֹ סָאוֹנָה. הַגִּמְרָא אוֹמֶרֶת (בְּרֻכּוֹת דף נו ע"ב) זָעָה יָפָה לַחוֹלָה. וְלָכֵן הוּא נִכְנָס לַמֶּרְחָץ וְנִהְנָה מִהַמֶּרְחָץ. אַחֵר כִּף זָמַן אוֹתוֹ בַּעַל הַמֶּרְחָץ שָׁיֵשֵׁב אֲצִלּוֹ עַד שֶׁיִּבְרִיא וְכַבֵּד אוֹתוֹ הִרְבֵּה וַעֲשֶׂה עִמּוֹ טוֹבָה וְהִבְרִיא. וּבְהַמְשָׁךְ מָטָה יָדוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָאִישׁ וַיֵּרֶד מִנְּכֻסּוֹ וְהִתְחַיֵּב - בַּעַל הַמֶּרְחָץ לָקַח הַלְוָאוֹת מֵאֲנָשִׁים וּמִשְׁכָּן אֶת בֵּית הַמֶּרְחָץ, וְהָיָה צָרִיד לִמְכֹר אֶת בֵּית הַמֶּרְחָץ כְּדִי לְשַׁלֵּם לְבַעַלִּי חוֹבוֹתָיו. הִגִּיעַ הַדִּיוֹן אֶל הָרִי"ף שֶׁיִּפְסֹק בָּזֶה. אָמַר הָרִי"ף: אֲנִי לֹא אֶדוֹן וְלֹא אוֹרֵה שׁוֹם דָּבָר לְגַבִּי הַמֶּרְחָץ הַזֶּה, כִּיּוֹן שֶׁנִּהְיִיתִי בּוֹ, אֲנִי לֹא אֶחְזִיר לַמֶּרְחָץ הַזֶּה רָעָה, נִהְיִיתִי מִהַמֶּרְחָץ וְאֲנִי לֹא אֶכְפֹּר בְּטוֹבָה שֶׁנִּהְיִיתִי מִהַמֶּרְחָץ כְּבִיכּוֹל.

וְשׁוֹב נִשְׁאֵלֶת הַשְּׁאֵלָה, מָה הַמֶּרְחָץ מְרַגֵּשׁ?

וּמִבָּאֵר שֶׁסֶּה הָרִי"ף מִיִּגְאֵשׁ, שְׂאֵם הָיָה זֶה בְּדוֹמָם שְׂאִין לוֹ הִרְגָּשָׁה כָּל שָׁכֵן וְקָל וְחֹמֶר עַל בְּנֵי אָדָם הַמֶּרְגִּישִׁים בְּהִזָּק וּבִתְוַעֲלֵת שִׁיְהִיָּה זֶה שְׂנֵאוֹי לַעֲשׂוֹתוֹ - לְנַהֵג בְּאִיזוֹ שֶׁהִיא רָעָה לְמִי שֶׁעָשָׂה לָהּ טוֹבָה. וְהַעוֹשָׂה יוֹצֵא מִשׁוֹרֶת הַמוֹסֵר וְדֶרֶךְ אֶרֶץ - מִי שֶׁעוֹשֶׂה כְּזֶה דָּבָר הוּא אָדָם בָּלִי מוֹסֵר וּבָלִי דֶּרֶךְ אֶרֶץ.

מִדְּבַרֵי הָרִי"ף מִיִּגְאֵשׁ אָנוּ מְבִינִים כְּמָה חֲיָבִים לְהַכִּיר טוֹבָה לְאִלּוֹ שֶׁהִיטִיבוֹ אֶתְנוּ, וְהִנֵּהגַת הַפֶּרֶת הַטוֹבָה לְדוֹמָם הִיא מִשְׁתִּי סְבוּת: הָאֲחֻת, שֶׁנִּלְמַד מִזֶּה קָל וְחֹמֶר לְבְנֵי אָדָם, וְהַשְׁנִיָּה שֶׁלֹּא נִתְרַגַּל לְהִשָּׁיֵב רָעָה תַּחַת טוֹבָה.

וְהַמְּאִירִי (בבא קמא דף צב ע"ב דיבור המתחיל אע"פ) מוֹסִיף וְאוֹמֵר: אִף עַל פִּי שְׂרָאוֹי לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא לְבִזּוֹת שׁוֹם אָדָם בְּעוֹלָם, מְכַל מְקוֹם רָאוֹי לְהַזְהִיר בָּזֶה בְּתַכְלִית הָאֲזִהְרָה בְּמִי שֶׁנִּתְכַּבֵּד בּוֹ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְבִזּוֹתוֹ כָּלָל. אוֹמֵר הַמְּאִירִי, אֲפִלּוּ אֵל תַּחֲשֹׁב לְבִזּוֹת אוֹתוֹ, כִּי הוּא עָשָׂה לָהּ טוֹבָה. וְכָל הַעוֹשֶׂה כֵּן יוֹרֵה עַל פְּחִיתוֹת

חובת הכרת הטוב

מדה וסגנון טבע פחות ונמצאס - ובמלים שלנו אתה לא בן אדם,
יש לך טבע של בהמה, יש לך טבע גרוע.

תקון המדות

באור יותר מצאנו בדברי הגאון רבי אליהו דסלר זצ"ל, שהיה משגיח ביישיבת פונוב'ז'. הוא היה תלמיד חכם עצום וגאון המוסר, והוא כותב בספרו מכתב מאליהו (חלק ג עמוד 98), חיבנו בהכרת הטוב אפילו בדומם, אף על פי שאינו טורח עבדנו ובדאי לא יתכן בו בדומם כונה להיטיב, וחכמינו ז"ל למדנו בזה שחובת הכרת הטוב אינה מתנית בכונותיו של הנותן כלל, אלא היא חובה על המקבל משום שקבל. ונסביר את הדברים: כל אדם נולד עם מדות רעות, "עיר פרא אדם יולד" (איוב יא, יב), קל מאד לפל למדות רעות, פשוט מאד אל תעשה כלום ואתה נשאר עם המדות הרעות שנולת בך. אדם שלא עובד על ענוה אוטומטית הוא גאותן, אדם שלא עובד על תאווה אוטומטית הוא פרא אדם. אדם שלא עובד על קנאה - הוא חמדן. אין דבר כזה אני לא גאותן ולא ענו. אם אתה לא עושה טוב במדות אתה רע! בשבירת המדות צריכים עבודה קשה מאד.

המדה הבסיסית הראשונית והכי חשובה במדות זו מדת הכרת הטוב (ממורשת התורה חלק א עמוד 147, ובמסילה נעלה חלק ב עמוד 516). חז"ל אומרים (מדרש תנחומא פרשת שמות סימן ה), כל הכופר בטובתו של חברו סופו שיכפר בטובתו של מקום. למה? אם לחבר שלי אני לא חייב להחזיר טובה על מה שהוא עשה לי, גם לקדוש ברוך הוא אני לא חייב...

פְּרִשֶׁת וְאַרְא

הַטַּעַם שֶׁלֹא יִדוֹן אֶת אוֹהֲבוֹ

בְּדֶרֶךְ זֶה יִתְבָּאֲרוּ לָנוּ גַם הַמִּשְׁךְ דְּבָרֵי הָרִ"י מִיגָאש בִּתְשׁוּבָה (שם) שֶׁמִּבְּאֵר שְׁמָה שְׁאֲמָרוּ חֲזוֹ"ל (כתובות דף קה ע"ב), שְׁאָדָם לֹא יִדוֹן אֶת אוֹהֲבוֹ, מְלִבֵּד הַחֲשָׁשׁ שֶׁיֵּיבֹא לְהַטּוֹת אֶת הַדִּין, יֵשׁ כָּאֵן חֲשָׁשׁ שֶׁיִּהְיֶה מִשְׁלֵם רָצָה תַּחַת טוֹבָה אִם יִפְסֹק לְחוּבָתוֹ. וְהַגָּאוֹן רַבִּי מִשֶּׁה פִּינְשֵׁטִין זצ"ל בְּשׁוֹ"ת אֲגָרוֹת מִשֶּׁה (חלק חושן משפט חלק א סימן ד) תִּמְהָ מְאֹד עַל הַטַּעַם הַזֶּה, אֵיךְ יִתְכַּן שֶׁלֹא תִּדוֹן אֶת אוֹהֲבֵךְ כְּדֵי שֶׁלֹא תוֹצִיא אוֹתוֹ חַיִּב וְתִשְׁיֵב לוֹ רָצָה, הֲלֹא אֲדִרְבָּה כְּשִׁפּוּסֶךָ לְאַמְתָּה שֶׁל תוֹרָה זֶה הַטּוֹבָה הַכִּי גְדוֹלָה, אֵין בָּזָה שׁוּם רָצָה. מָה עָדִיךְ, שִׁיחֲזֹר בְּגִלְגּוּל?

וּלְדַרְכָּנוּ יִבְאֵר, שְׁאֵתָה בְּמַעֲשֶׂה זֶה יָכוֹל לְהַתְרַגֵּל לִהְיוֹת כְּפוּי טוֹבָה. בְּשִׁבְלֵךְ אֲסוּר לָךְ לְדוֹן אֶת אוֹהֲבֵךְ אֲפִלּוּ שֶׁזוֹ טוֹבָה בְּשִׁבְלֵךְ, כִּי הֵיכָר הָרַע "לִפְתַּח חֲטָאת רִבִּץ" (בראשית ד, ז), וּבִקְלוֹת יִגְרֹם לָךְ לְדַבֵּק בְּדֶרֶךְ שֶׁל כְּפִיּוֹת טוֹבָה.

סְפוּרִים מִהַחַיִּים

לֹא פַעַם אֲנַחְנוּ שׁוֹמְעִים סְפוּרִים קָשִׁים עַל כְּפוּיֵי טוֹבָה, שְׁאֵי אֲפָשָׁר לְהֶאֱמִין שֶׁיֵּשׁ אֲנָשִׁים כְּאֵלֶּה, וְהַמְצִיאֹת לְצַעֲרָנוּ עוֹלָה עַל כָּל דְּמִיוֹן.

הִיָּה פַעַם אָדָם חֲצָפֹן שֶׁהֵלֵךְ וְלָקַח הַלּוֹאָה. הִגִּיעַ יוֹם הַפְּרָעוֹן וְהוּא לֹא רָצָה לְהַחֲזִיר. הַמַּלְּוָה מִתְקַשֵּׁר וְאוֹמֵר לוֹ: "מָה קוֹרָה עִם הַכֶּסֶף?" מָה הוּא עוֹנֶה לוֹ? "אֲנִי לֹא מַחֲזִיר, אֲשַׁמְתֶּךָ שֶׁהֲלוֹיֶת לִי!" אָדָם כְּזֶה הוּא יוֹתֵר גְּרוּעַ מִבְּהֵמָה שֶׁמִּכִּירָה אֶת הַבְּעָלִים שֶׁלָּהּ שְׂנוֹתֶיהָ לָהּ אֲכָל (עֵיין יִשְׁעִיה א, ג). חוּץ מִמָּה שֶׁגּוֹרֵם רָצָה לְאַחֲרִים שֶׁבְּגִלְלוֹ לֹא יָלוּוּ לְאַחֲרִים.

חובת הכרת הטוב

הִיָּה עָנִי אֶחָד שֶׁהִגִּיעַ לְאִיזָה עֲשִׂיר וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ הַלֹּאֶה, מֵאָה אֶלֶף דּוֹלָר. אוֹמֵר לוֹ הָעֲשִׂיר: "אֲנִי לֹא יָכוֹל לְהַלוֹת לָךְ, אֲנִי לֹא מְכִיר אוֹתָךְ". אוֹמֵר לוֹ הָעָנִי: "זוֹ הַבְּעָיָה, בְּשִׁכּוּנָה שְׁלִי לֹא מְלוּיִם לִי כִּי מְכִירִים אוֹתִי, וְאַתָּה לֹא רוֹצֶה לְהַלוֹת לִי, כִּי אַתָּה לֹא מְכִיר אוֹתִי".

יֵשׁ אֲנָשִׁים כְּפוּיֵי טוֹבָה לַחֲבֵרֵיהֶם, וּמִשָּׁם הַדֶּרֶךְ קֵלָה לְכַפֵּר בְּטוֹבָתוֹ שֶׁל מָקוֹם. 'מִיִּשְׁהוּ אָמַר לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָרָא אוֹתִי? מִיִּשְׁהוּ אָמַר לוֹ לְבָרָא עוֹלָם? הוּא שָׁאַל אוֹתִי? אִזּוֹ מָה אֲכַפֵּת לִי!'. וּמִכֵּיוָן שֶׁזֶּה כָּל כֶּךָ קָל לִפְלֵי לָזֶה, הָאָדָם צָרִיךְ לְהַרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ וְאֶת מִדּוֹתָיו לֹא לִפְלֵי אֲפִלּוּ בְּאַחוּזוֹ אֶחָד בְּנוֹשֵׂא הַזֶּה שֶׁל הַכֶּרֶת הַטוֹב. אֵיךְ? שִׁיקְפִיד עַל הַכֶּרֶת הַטוֹב אֲפִלּוּ עַל דְּבָרִים דּוּמָמִים. וְאִזּוֹ הָאָדָם מִתְבּוֹנֵן, 'רִגַע, קִבְּלָתִי פָה מִשְׁהוּ, תּוֹדָה רַבָּה', לְמִי אַתָּה מוֹדֶה? קִבְּלָתָ הַנָּאָה מִדְּבַר דּוּמָם! זֶה לֹא מִשְׁנָה כִּי זֶה לֹא בְּשִׁבִּיל הַנוֹתָן, הוּא לֹא צָרִיךְ מִמֶּךָ כָּלוּם, הוּא דּוּמָם, זֶה בְּשִׁבִּילָךְ, שְׁאַתָּה תִּהְיֶה בְּנֹאֵדָם וְלֹא בְּהִמָּה.

זוֹ הַסִּפָּה שֶׁמִּשָּׂה לֹא הִכָּה אֶת הַיָּאוֹר וְהָעֶפֶר, וְזוֹ הַסִּפָּה שֶׁהָרִי"ף לֹא רָצָה לָדוֹן בְּעֶנְיָן בֵּית הַמֶּרְחָץ שֶׁנִּהְיָה מִמֶּנּוּ.

אֶת הַיָּסוֹד הַזֶּה מְלַמֵּד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת מִשָּׁה רַבֵּנוֹ. לְמִרוֹת שֶׁמִּשָּׂה רַבֵּנוֹ הִיָּה הָעָנִי שֶׁבְּעֵצוּיִם וְקָדֵשׁ קָדָשִׁים, אוֹמֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "אַתָּה צָרִיךְ לְהַפִּיר טוֹבָה לְדְּבָרִים דּוּמָמִים, שֶׁנִּהְיָתָ מֵהֶם, אֲפִלּוּ שְׁלֹא עָשׂוּ לָךְ שׁוּם טוֹבָה מִיְּחֻדָּת, וְלֹא טָרַחוּ בְּשִׁבִּילָךְ. נִהְיָתָ - תִּפְּרִיר טוֹבָה".

אוֹרֶחַ טוֹב אוֹ רֵעַ

חַז"ל אוֹמְרִים (בְּרֻכּוֹת דף נח ע"א) אוֹרֶחַ טוֹב מֵהוּא אוֹמֵר: "כָּל מֵה

פְּרִשֶׁת וְאַרְא

שְׁעָשָׂה בַעַל הַבֵּית, בְּשִׁבְלִי". אוֹרַח רַע מָה הוּא אוֹמֵר: "לֹא עָשָׂה בַעַל הַבֵּית אֶלָּא לְעִצְמוֹ, אֲזוּ הוּא זָרֵק לִי אֵיזָה חֲתִיכַת עוֹף בְּסִיר נוּ נוּ, עַל מָה יֵשׁ לְהוֹדוֹת".

הַכֶּרֶת הַטּוֹב לְכָלִב

בִּירוֹשָׁלַיִם (תרומות פרק ח סוף הלכה ג) מְסַפֵּר עַל רַב אֶחָד שֶׁהִזְמִינוּ בַעַל הַבֵּית מְכַבֵּד לְהִתְאַרַח אֲצִלוֹ. הוּא אֶרַח אוֹתוֹ בְּכָבוֹד גָּדוֹל. כְּשֶׁהִגִּיעָה שְׁעַת הַסְּעוּדָה יָשְׁבוּ בַעַל הַבֵּית, אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו עִם הָרַב, וּבְמָקוֹם הַכִּי מְכַבֵּד עַל כֹּסֶא מִיָּחָד לִיד הָרַב, הוּא שָׁם אֶת הַכָּלִב שָׁלוֹ. הָרַב לֹא הִרְגִישׁ בְּנֹחַ, "לָמָּה שָׁמַתָּ אֶת הַכָּלִב לְיָדִי בְּשִׁלְחֹנִי?" אָמַר לוֹ בַעַל הַבֵּית: "יֵשׁ לִי הַכֶּרֶת הַטּוֹב גְּדוֹלָה לְכָלִב הַזֶּה, כִּי פַעַם אַחַת בָּאוּ גוֹיִם לְקַחַת אֶת אִשְׁתִּי, וְהַכָּלִב רָאָה אֶת זֶה וְהִתְנַפֵּל עָלֵיהֶם, וְנִשְׁפָּךְ אוֹתָם בְּדִיוֹק אִיפָּה שֶׁהָיָה צְרִיף לְנִשְׁפָּךְ.... וּבִזְכוּתוֹ, אִשְׁתִּי כָּאֵן וְנוֹלְדוּ לִי יְלָדִים, וְלָכֵן אֲנִי מְכִיר לוֹ טוֹבָה". הָרַב שָׁמַע אֶת זֶה וְהִסְכִּים.

וְשׁוֹב, מָה הַכָּלִב מֵבִין? הוּא מַעְדִּיף לִהְיוֹת בְּמִלּוּנָה בְּחֶצֶר עִם עֲצָמוֹת, בְּשָׂר וּדְבָרִים טוֹבִים, אֵין לוֹ עֲנָן לְשִׁבְתָּ לִיד הָרַב, הוּא לֹא אֵיזָה גִלְגּוּל שְׁצָרִיף תִּקּוֹן לְשִׁבְתָּ לִיד הָרַב. אֶלָּא הָעֲנָן הוּא כְּמוֹ שְׁאֻמְרָנוּ, חוֹבֵת הַכֶּרֶת הַטּוֹב הִיא בְּשִׁבְלִי הַמְּקַבֵּל וְלֹא בְּשִׁבְלִי הַנּוֹתֵן.

חֲנוּף יְלָדִים

אֶל הַדְּבָר הַזֶּה צְרִיף לְהִתְרַגֵּל כְּבָר מֵהִילָדוֹת, שֶׁלֹּא לִהְיוֹת כְּפוּי טוֹבָה. לְפַעְמִים הַהוּרִים אֲשֶׁמִּים בָּזָה שְׁמֵרְגִילִים אֶת הַיְלָדִים שֶׁלָּהֶם לְהִרְגָּשָׁה שְׁכָלִם חֲבִיבִים לָהֶם. כָּל דְּבָר שֶׁהִילָד רּוֹצֵה יִשָּׁר מְקַבֵּל,

חובת הכרת הטוב

למה מה עשית בשביל זה? הילד מבין, שאבא ואמא הם בעצם שני עבדים שלי, ומה קורה כשהוא גדל? הוא נשאר משחת וכפוי טובה, בהזדמנות הראשונה שהוא יכול הוא מתפטר מההורים שלו. וכשיש להם בית יפה הוא מיד שם אותם בבית אבות ולוקח את הבית. למה? 'כי כל החיים של ההורים זה הרי בשבילי'. לא למדו אותו להפיר טובה, להגיד תודה לאמא שטרחה על האכל, לאבא שטרח ועבד והביא כסף וקנה לו בגדים. הכל תלוי בחנוך של ההורים מגיל קטן.

דוד ואבשלום

אחד הספורים העצובים שבספר התנ"ך, זהו ספור דוד ואבשלום. אבשלום היה ילד מפנק. ואומר המדרש (רבה שמות פרשת שמות פרשה א אות א), דוד שלא יסר לאבשלום בנו ולא רדהו, יצא לתרבות רעה ובקש להרג את אביו, ושכב עם פילגשיו, וגרם לו לילך יחף והוא בוכה, ונפלו מישראל כמה אלפים וכמה רבבות, וגרם לו דברים קשים הרבה שאין להם סוף. למה אבשלום התנהג ככה? הרי אביו התנהג אתו בחביבות ונתן לו מה שרצה? התשובה בדברי חז"ל כיון שלא יסרו וחנכו.

ששת חנוך

לצערנו יש הרבה הורים כאלה, ובמיוחד אם זה בן יחיד מפנקים אותו בלי הפסקה. אפלו תודה הוא לא יודע להגיד. יש ילד שאתה אומר לו: "תגיד תודה", הוא אומר תודה, ויש שאתה אומר לו: "תגיד תודה", הוא לא רוצה. הוא מרגיש שחייבים לו.

פְּרִשֶׁת וְאַרְא

אַתָּה נֹתֵן שׁוֹקוֹלֵד לִילָד שְׁלֶךְ, תַּרְגִּיל אוֹתוֹ לְהוֹדוֹת לָהּ, בְּבִרְכָּה, לְהוֹדוֹת לַהוֹרִים שֶׁהֵבִיאוּ לוֹ אֶת זֶה. וְאִם הֵילָד לֹא רוֹצֶה לְהוֹדוֹת, אֵין שׁוֹקוֹלֵד, לֹקָחִים אֶת הַשׁוֹקוֹלֵד עַד שֶׁהוּא יִלְמַד לְהוֹדוֹת.

יֵשׁ הוֹרִים שֶׁעוֹשִׂים כָּכָה, אָבֵל נִשְׁפָּרִים מֵהֶר, לָמָּה? הֵילָד פּוֹתַח בְּמִקְאָמִים, סִלְסוּלִים, צִעָקוֹת, בְּכִיּוֹת, וּמָה הַהוֹרָה עוֹשֶׂה? "טוֹב, קַח קַח רַק אַל תִּשְׁגַּע אוֹתִי". בְּמִקְרָה כָּזֶה הִרְסַת אֶת הַחֲנוּךְ שֶׁל הֵילָד שְׁלֶךְ יוֹתֵר, הֵילָד יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ נִשְׁק שְׂאִין לְאַבָּא וְאַמָּא, אָנִי יָכוֹל לְצַרַח וּלְקַבֵּל הַכֹּל.

שְׁמַעְתִּי סְפוּרִים עַל יְלָדִים כְּאֵלוֹ שֶׁגָּדְלוּ וְנִהְיוּ מְעִיר פָּרָא, לְחֲמוּרִים גְּדוּלִים. "אַבָּא, אָנִי צָרִיךְ מֵאָה דוּלָר לְבָלוֹת", וְכִשְׁהָאבָּא לֹא נֹתֵן לוֹ הוּא פּוֹגֵעַ בְּאַבָּא שְׁלוֹ: "אֵינָה קִמְצָן אַתָּה, אֵינָה אָבָא אַתָּה". וְהָאבָא מְסַכֵּן שׁוֹתֵק, 'שׁוֹמֵעַ חֲרָפְתּוֹ וְאֵינוֹ מִשְׁבִּי' (עֵיין גִּיטִין דף לו ע"ב), וּבְסוּף נֹתֵן לוֹ.

הַבֵּן הַזֶּה לֹא רַק שְׁלֹא יִתְחַנֵּךְ לְהַפְרַת הַטוֹב, הוּא גַם לֹא יִרְצֶה לְשַׁמֵּר תּוֹרָה וּמִצְוֹת, הוּא לֹא מְרַגֵּשׁ חוּבָה לְאַף אֶחָד גַּם לֹא לְאַלְקִים, כָּלָם חִיָּבִים לוֹ. לְצַעֲרֵנוּ יֵשׁ אֲלֵפֵי בָתִּים כְּאֵלֶּה.

לָכֵן כְּמָה עָלִינוּ לְחַזֵּק אֶת עֲנִין הַפְּרַת הַטוֹב וְהַהוֹדָאָה, בְּמִיָּחָד לָהּ, יִתְבָּרַךְ עַל כָּל הַטּוֹבוֹת הַמְּרֻבּוֹת שֶׁעָשָׂה עִמָּנוּ.

הַפְּרַת הַטוֹב לָהּ

אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים בְּנִשְׁמַת כָּל חַי: "וְאֵלוֹ פִּינוּ מְלֵא שִׁירָה פִּיָּם, וְלִשְׁוֹנֵנוּ רִנָּה כַּהֲמוֹן גָּלִיו. וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שֹׁבַח כְּמִרְחֲבֵי רָקִיעַ, וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כְּשֶׁמֶשׁ וְכִיָּרָח. וְיָדֵינוּ פְּרוּשׁוֹת כְּנִשְׂרֵי שָׁמַיִם, וְרַגְלֵינוּ קְלוֹת כְּאַיִלוֹת. אֵין אֲנַחְנוּ מְסַפִּיקִין לְהוֹדוֹת לָהּ, הִ' אֱלֹקֵינוּ, עַל אַחַת מֵאֲלֵף אֲלֵפֵי אֲלֵפִים וְרַב רַבִּי רַבְּבוֹת, פְּעָמִים

חובת הכרת הטוב

הטובות נסים ונפלאות, שעשית עמנו ועם אבותינו. יש אנשים מדקלמים את זה, אתה שואל אותו מה אמרת עכשיו? הוא לא זוכר, האדם צריך להתבונן בהודאה שמוציא מפיו, שבאמת יודה מעמקי הלב.

הודאה על ההודאה

הגמרא (סוטה דף מ ע"א) מביאה, את הנסח של מודים דרבנן שאומרים הקהל בחזרת השליח צבור. ובתוך הדברים אומר רב שצריך לומר: מודים אנחנו לך ה' אלקינו על שאנחנו מודים לך. מה זה מודים לך על זה שאנחנו מודים? אומר רש"י (דיבור המתחיל על), מודים לך על זה שנתת בלבנו להיות דבוקים בך ומודים לך. אנחנו אומרים לקדוש ברוך הוא תודה על זה שנתת לנו שכל להודות, כי כמה אנשים יש להם שכל להודות?

בורא נפשות רבות וחסרונם

בברכת 'בורא נפשות' אנו מזכירים ואומרים ברכה לה', שברא נפשות רבות וחסרונם. מה יש לנו להודות על החסרון?

אם נחשב נראה שגם על הרגשות החסרון עלינו להודות. לדגמא, אדם רעב אם לא היתה לו את ההרגשה של הרעב מה היתה קורה? הוא לא היה אוכל, אחרי כמה ימים היה מת, כמה בלי להרגיש כלום. אותו דבר אדם שלא מרגיש צמא היה מתיבש ונופל ומת. רק על ההרגשה של הרעב והצמא כמה אנחנו חייבים להודות.

יש תסמונת כזו (Congenital insensitivity to pain with שמה) יש אשה שיש לה את זה והיא שבה אדם לא מרגיש את הכאבים. יש אשה שיש לה את זה והיא

פְּרִשֶׁת וַאֲרָא

סִפְרָה שֶׁהֵי־לָדוֹת שְׁלָה הִיְתָה מִפְּחִידָה מְאֹד, מִכִּיּוֹן שֶׁהִיא הִיְתָה יְכוּלָה לִגְעֵז בָּאֵשׁ וְלֹא לְהִרְגִישׁ שֶׁהִיא נִשְׂרָפֶת, אוֹ לְהַפְצֵעַ בְּלִי שׁוֹם הִרְגָּשָׁה, הַהוֹרִים שְׁלָה הָיוּ בִּפְחַד תְּמִידִי עָלֶיהָ. כִּי כְּשֶׁאָדָם מִרְגִישׁ כְּאֲבִים הוּא צוֹעֵק, בּוֹכָה, יוֹדְעִים שֶׁצָּרִיךְ לָבוֹא וּלְטַפֵּל בּוֹ, אָבֵל הִיא יְלִידָה קֹטְנָה וְלֹא יוֹדַעַת לְדַבֵּר וּלְבַטֵּא אֶת עֲצָמָהּ, יְכוּלָה לִפְלֹל לְשֹׁבֵר אֶת הָרֹאשׁ, סֹדֵק בְּגִלְגֻּלַת וְהִיא צוֹחֶקֶת וְלֹא מִרְגִישָׁה כְּלוּם, הִיא יְכוּלָה לָמוֹת מִדְמוּם פְּנִימִי.

פַּעַם אַחַת כָּל הַיָּד שְׁלָה נִשְׂרָפָה וְהִיא לֹא הִרְגִישָׁה, אֲמֵא שְׁלָה בָּאָה וְרוֹאֶה אוֹתָהּ דּוֹלְקֶת, הַיָּד שְׁלָה כְּמוֹ חֲנֻכָּיָהּ, וְהִילָדָה לֹא מִרְגִישָׁה כְּלוּם...

כְּמָה אֲנַחֲנוּ צָרִיכִים לְהוֹדוֹת גַּם עַל הַחֲסְרוֹנוֹת הַלָּלוּ, רַק חֲבָל שָׂאִין לְאַנְשִׁים שֶׁכָּל לְהוֹדוֹת. וְרַב הַפְּעָמִים זֶה לֹא שָׂאִין לָהֶם שֶׁכָּל אֶלֶּא קִשָּׁה לְאָדָם לְהוֹדוֹת, כִּי אִם אֲנִי מוֹדָה סִימָן שָׂאֲנִי חָיִב לְהַכִּיר טוֹבָה לְמִי שֶׁמְבִיא לִי...

הַכֶּרֶת הַטּוֹב לְבִנֵי בֵּיתוֹ

וְלִכְן הָאָדָם יִתְרַגֵּל תְּמִיד לְהוֹדוֹת אֶפְלוּ לְבִנֵי בֵּיתוֹ עַל כָּל טוֹבָה שְׁעוֹשִׂים בְּשִׁבְלֵהוּ. הֵבֵן שְׁלָה מְבִיא לָהּ כּוֹס מַיִם, אֶתָּה חוֹשֵׁב: 'לָמָּה אֲנִי צָרִיךְ לְהַגִּיד לוֹ תוֹדָה? זֶה הֵבֵן שְׁלִי הוּא צָרִיךְ לְהַקְשִׁיב לִי, אֲנִי גִדְלֵתִי אוֹתוֹ, אֲנִי מְפָרְנִס אוֹתוֹ, לָמָּה שָׂאֲנִי אוֹדָה לוֹ?', וְזוֹ טַעוּת גְּדוֹלָה, וּבְמִיָּחָד שֶׁהֵי־לָד לּוֹמֵד מֵאֲבִיו לֹא לְהוֹדוֹת.

אוֹתוֹ הַדְּבָר בֵּין בַּעַל לְאִשְׁתּוֹ, כְּשֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לָהּ טוֹבָה, תוֹדָה לָהּ אֶפְלוּ עַל הַמּוֹכֵן מֵאֲלֵיו. הַכִּינָה לָהּ אֲרוּחַת צְהָרִים, כְּבִסָּה לָהּ אֶת הַחֻלְצָה? תַּגִּיד תוֹדָה. אֶפְלוּ שֶׁאֶתָּה עוֹבֵד קִשָּׁה וּמְפָרְנִס אוֹתָהּ, וְדוֹאֵג לָהּ, כָּל זֶה לֹא שִׁיךְ, נִהְיִית - תַּכִּיר טוֹבָה. זֶה מִתְכוּן לְשִׁלּוּם

חובת הכרת הטוב

בית אמתִי וחֵיִים מְאֻשְׁרִים.

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִזְכֵּנוּ, שְׁנִפִּיר כָּלֵנוּ בְּכָל הַמַּתָּנוֹת שֶׁהוּא נוֹתֵן
לָנוּ וּבְכָל הַדְּבָרִים שֶׁהִסְבִּיחָה נוֹתֵנָת לָנוּ. וְנִזְכֶּה לְתַקֵּן אֶת הַמַּדּוּת
שֶׁלָּנוּ אֲמֵן וְאֲמֵן.

